

Kari Karanko

Juhlapuhe ”Siirtolaisuus kaikkina aikoina”

Eskil Piira sukuseuran sukujuhla

Joensuun tiedepuiston Louhela-sali

12.7.2015 Korjattu versio 15.7.2015

Sisennetyt tekstit ovat joko kirjallisuusviitteitä tai sitten puheen sellaisia osia, jotka vain ovat vain jaettavassa tai julkaistavassa tekstissä, mutta joita ei varsinaisesti suklujuhlapuheessa esitetä.

Arvoisat Eskil Piira sukuseuran jäsenet

Dear relatives of Family Piira-Piirainen, Piironen from abroad

Hyvät Naiset ja Herrat, Ladies and Gentlemen,

Arvoisa kunniapuheenjohtaja Jorma Piirainen ja Arvoisa Joensuun

Kaupungin edustaja Mustonen

Aluksi haluan kiittää Eskil Piira sukuseuran johtoa ja sukukokouksen järjestäjiä tämän tilaisuuden järjestelyistä. Kiitän myös omasta puolestani mahdollisuudesta päästä puhumaan tähän arvokkaaseen tilaisuuteen. Esitykseni aihe ”Siirtolaisuus kaikkina aikoina” lähtee liikkeelle siitä tosiasista, että olemme vuosisataisessa perspektiivissä liikkuneet aina paikasta toiseen tai meitä on liikuteltu milloin minkäkinlaisen syyn vuoksi. Taloudelliset syyt, maaperän köyhtyminen ja huonot sadot, kapinat sekä sodat, parempien työolojen odotukset ja joskus jopa seikkailunhalu ovat saaneet meidät liikkeelle yksityisinä ihmisinä tai perhekuntina. Erikoisuutena mainittakoon myös vaihtorangaistus ja vankeus kaukana **Siperiassa**, joka koitui liki tuhannen kuolemaan tuomitun vaihtoehdoksi. Kokonaisuudessaan Siperiaan muutti karkoitettuina 3 321 henkeä, joista vain vajaa kolmannes muutti sinne pakkotyöhän, muut siirtolaisina. Kuopion läänistäkin liki 10 %.

*Suureen itään; Suomalaiset Venäjällä ja Aasiassa; Max Engman;
Siirtolaisinstituutti 2005*

Toinen erikoisuus lienee 1900-luvun alun utopia-siirtokuntien kehittäly ja rakentaminen Kanadassa sekä Latinalaisessa Amerikassa Brasiliassa ja Argentiinassa. Ne ovat edelleen siellä, mutta siirtokuntien kukoistuskausi on jo aikoja sitten ohitettu, jos edes saavutettiin.

Tänä päivänä hyväosaisena maana Euroopan ja koko maailman mittakaavassa olemme maa, johon tullaan työn perässä, haetaan turvapaikkaa tai tullaan sijoitetuksi pakolaisina. Joudumme tänään lähipiirissämme täällä Suomessa kohtaamaan samalla tavalla vieraita ihmisiä, kuin sukulaisemme ja mekin olemme kohdanneet, kun olemme muuttaneet eri syistä vieraille maille ja vieraisiin kulttuureihin. Tähän oudon ja uuden kohtaamiseen palaan tuonnempana.

Myöhäiskeskiaika

Professori Jukka Korpela Itä-Suomen yliopistosta täältä Joensuusta on tutkinut monipuolisesti asutustoimintaa ja muuttoliikkeitä sekä valtion muodostumista ja verotusta koillisessa Fennoskandiassa. Korpela sivuaa selvityksissään myös sukumme kantaisän Eskil Piiran kaltaisten maalaiskauppiaiden levittäytymistä **Solovetskin** alueelle suolan- ja kalan hakuun.

Korpela kirjoittaa ”Erityisen mielenkiintoista tässä väestön ja elinkeinojen laajenemisessa oli juuri se, kuinka luostarit levittivät käsitystä maaomistuksesta ja ”huijasivat” paikallisilta maita ja omaisuuksia.

Artikkelissaan Korpela kirjoittaa ”Och staret Sergej köpte land och vattenområden och skogar och fiskeplatser”

Jordegdom, skenköp och det europeiska väldet i östra Fennoskandien under senmedeltiden. Statsutvikling i Skandinavien i middelalderen (Sverre Bagge, Michael H. Gelting, Frode Hervik, Thomas Lindkvist og Bjørn Poulsen /red.), Dreyers forlag: Oslo, 2012.

Niin Piirakin menetti viidenneksen Solovetskista ja siihen kuuluneet kalavedet. Olisipa se somaa pasteerilla nykyluostarin maille validi maakirja kainalossa.

Professori Korpela toteaa edelleen ”Asutuksen dokumentointi, pysyvän väestön syntyminen ja asutustoiminta ovat erikoinen juttunsa. Luulen, että dokumenttiaineiston synty kuvaa pikemmin verotuksen ja valtiohallinnon syntyä kuin väestön kasvua ja asutustoimintaa.”

Jukka Korpelan artikkeli; Sisä-Suomen asuttaminen ja väestön kasvu myöhäiskeskiajalla ja uuden ajan alussa. Historiallinen Aikakauskirja 3/2012

Juhani Ahon ”Juha” Romaani vuodelta 1911.

Eräänlaista muuttoliikettä edusti rajankäynti puolin jos toisinkin. Miniöiden kaappaaminen kauppiesten matkaan ja sen aikuisen rajan tai reviirien ylitse lienee ollut pikemminkin sääntö kuin poikkeus.

Mielenkintoisen näkökulman tähän aiheeseen tuo nykyaika, jossa puolison haku Kostamuksesta tai Filippiineiltä on arvokas lisä elämänmuotoomme ja edustaa kauniilla tavalla kulttuurista rikastumista.

Suomalaismetsät Ruotsissa ja Norjassa

1500- luvun lopulla Ruotsin (Ruotsi-Suomi) kuninkaiden politiikkana oli pyrkiä asuttamaan maan kaikki osat. Se oli merkittävä osa maan silloista puolustusstrategiaa. Ruotsin koillisrajan levottomuudet, kaskisavuihin huvenneet huhtamaat sekä synkeä verotus pakotti vastaamaan kuninkaan kutsuun. Lähdettiin **Keski-Ruotsin Taalainmaalle, Hälsinglandiin, Södermanlandiin ja Vermlantiin** ja sittemmin kaskeamiskiellon tultua voimaan myös nykyisen **Norjan** puolelle. Syntyi metsäsuomalaisten muuttajien joukko. Varsinkin muuttajille myönnetty 7 vuoden verovapaus lisäsi muuttohalukkuutta. Siirtolaisuuden taustalla oli taloudellinen ja yhteiskunnallinen murros. Muuttajia oli 1600 luvun vaihteessa liki 20 000. Kokonaisuudessa metsäsuomalaisten määräksi arvellaan 40 000. Joukossa on saattanut olla Piiraisiakin.

Carl Axel Gottlundin (Gottlundin teos: Ruotsin suomalaismetsiä samoilemassa) 1817 aloittama kansatieteellinen tutkimus Värmlandissa nosti esille jo miltei unohduksiin vaipuneen metsäsuomalaisten ajan, suvut ja tekemiset. Nykytutkimus on pystynyt riihilöydöksien perusteella uudelleen kasvattamaan senaikuisen rukiin ja arvioimaan maatiaislajikkeiden huikeat satomäärät senaikuisissa ikimetsiin kasketuissa luhtamaissa.

K.A.Gottlund: Vemlannin päiväkirja 1821, SKS 1986.

Inkeriläiset

***Inkeriläiset eli inkerinsuomalaiset** ovat Ruotsin vallan aikana 1600-luvulla Inkerinmaalle siirtyneiden savolaisten (savakot) ja karjalaisten(äyrämöiset) jälkeläisiä, jotka uskonnoltaan ovat pääasiassa evankelis-luterilaisia. Inkeriläisten alkuperäinen asuinalue sijaitsee nykyään Pietaria ympäröivällä Leningradin alueella Luoteis-Venäjällä. Neuvostoliiton toimenpiteiden johdosta sekä teollistamisen ja kaupungistumisen seurauksena lähes kaikki inkeriläiset puhuvat nykyään äidinkielenään venäjää, kun vielä vuonna 1926 lähes kaikilla äidinkieli oli suomi.

Ensimmäiset luterilaiset suomalaiset muuttivat Inkerinmaalle Viipurin ja Käkisalmen lääneistä 1610-luvulla. Muuttoliike vahvistui Stolbovan rauhan (1617) tultua, kun sotaa paenneet palasivat kotiseuduilleen. Vuosien 1656–58 sota synnytti alkuperäisen ortodoksiväestön pakoliikkeen. Seuraavalla vuosikymmenellä tulomuutto

Suomen puolelta täytti autioituneita alueita ja taloja. Muuttajia tuli Savosta sekä Viipurin läänistä, erityisesti Äyräpään kihlakunnasta. Savosta, Jääskestä, Lappeelta ja Viipurista tulleita nimitettiin **savakoiksi** ja Kannakselta tulleita **äyrämöisiksi**. Yhdessä nämä ryhmät muodostivat pohjan Inkerinmaan suomalaisväestölle eli inkerinsuomalaisille.

Toisen maailmansodan aikana Inkerinmaa käytännössä tyhjennettiin inkeriläisistä. Länsi- ja Keski-Inkeri joutui saksalaisten miehittämäksi syksyllä 1941. Suomen kanssa tehdyn sopimuksen mukaan alueen suomalaisväestö (myös vatjalaiset ja inkeroiset) evakuoitiin Suomeen maaliskuun 1943 ja kesäkuun 1944 välisenä aikana. Kaikkiaan Suomeen muutti 63 000 inkeriläistä. Puna-armeijan valvontaan jääneiltä inkeriläisalueilta karkotettiin talvella 1942–43 20–30 000 inkeriläistä Siperiaan.

Moskovan välirauhan jälkeen syksyllä 1944 Suomesta palautettiin 55 000 inkeriläispakolaista Nevostoliittoon. Heidät asutettiin kuitenkin Sisä-Venäjälle, Kalininin (Tverin), Novgorodin, Pihkovan, Velikije Lukin ja Jaroslavl'n alueille, eikä heillä ollut paluuta kotiseudulle ennen 1950-luvun puoltaväliä. Sodan jälkeen monet inkerinsuomalaiset muuttivat Karjalaan ja Neuvosto-Viroon. Toisesta maailmansodasta lähtien inkeriläiset ovatkin olleet hajaannuksessa.

Presidentti Mauno Koivisto antoi keväällä 1990 julkisuudessa lausunnon, jossa hän totesi, että inkerinsuomalaisia voidaan pitää paluumuuttajina. Paluumuuton mahdollisuutta on käyttänyt liki 25 000 inkeriläistä alkuperää olevaa suomalaista. Kiinnostavaa tässä olisi tietää, oliko niiden alkuperäisten savakoiden joukossa Piiraisia.

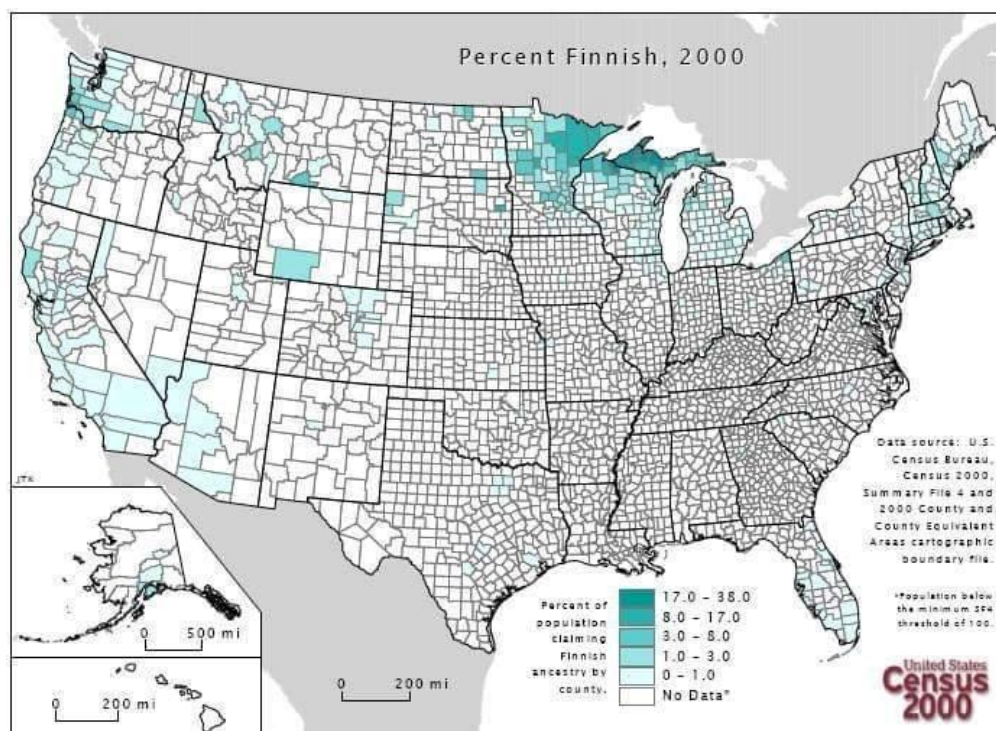
** Tämän aineiston sain Unkarista sisareltani lehtori Outi Karanko-Papilta, jonka suomenkielen oppilas **Dóra Peregín** oli tämän valmistanut osana opintojaan.*

Kveenit

Pohjois Norjan eli Ruijan suomalaisperäistä väestöä on kusuttu kveeneiksi. Torniojokilaaksosta 1700 ja 1800 luvuilla tapahtui valtaosa muutosta pääosin taloudellisten syiden vuoksi Finnmarkin alueelle. Myös Kuusamon alueelta muutettiin ja kukapa tietää, jos joukossa oli jokunen Piirainenkin. Kveenien määräksi arvioidaan 30 000 ja nykyään lasketaan, että kveenin kieltä ymmärtää tai puhuu 12 000 henkeä..

Lassi Saressalo: Kveenit. Väitöskirjatutkimus erään pohjoisnorjalaisen vähemmistön identiteetistä. Turun yliopisto 1996.

Amerikka, Kanada ja Australia

Suomalaisten muutto **Amerikkaan** alkoi jo varhain 1600-luvulla, kun osa suomalaismetsästä muuttaneista suomalaisista muutti ruotsalaisten kanssa **Uuteen Ruotsiin Delaware**-joen varteen. Myöhemmin 1830-luvulla pieni joukko suomalaisia siirtyi **Alaskaan Sitkan** alueelle, olihan Alaska vielä tuolloin osa tsaarin Venäjää ja siellä peräti suomalaissyntyisiä kuvernöörejä – Arvid Etholen ja Johan Furuholm. Noiden Sitkan muuttaneiden joukossa oli myös suomalaisen kansakoulun isä Uno Cygneus (1840-45). Alue myytiin Yhdysvalloille 1867.

Vuonna 1860 alkoi varsinainen ryntäys Yhdysvaltoihin. Suomesta siirtyi Ellis-saaren kautta seuraavan 90 vuoden aikana 370 000 siirtolaista, joista yli puolet olivat lähtöisin Vaasan läänistä. Pääosin siirtolaisemme muuttivat Michiganin alueelle, Hancock oli pääosin suomalaiskaupunki. Suomalaisilla oli hyvät suhteet alueen ojibway-intiaaneihin. Varmaankin ominaispiirteemme on ollut myös Delawaren alueella se, että tulemme hyvin toimeen luontoa lähellä olevien kanssaihkimistemme kanssa.

Vuoden 2000 väestönlaskennassa suomalaiset sukujuurensa mainitsi Yhdysvalloissa **623 573** ihmistä, **Kanadassa** 100 000. Uutena ilmentymänä voisi mainita **Floridan Lake Worthin** alueen, jossa asuu 30 000 suomalaista.

Miksi sitten Piiraiset muuttivat Maineeseen ja Connecticutiin. Voimme vain esittää arveluja. Kuhmolaiset eivät ilmeisesti viihtyneet Michiganissa. Toinen selitys voisi olla se, minkä kuulumme viime kesän matkallamme; Muutama kuhmolainen meni töihin Mainen alueen sahoille ja kaivoksille, joiden johto halusi heti lisää samanlaisia poikia ja tyttöjä. Kovia työmiehiä ja rehellisiä sekä raittiita. Tyytykäämme tähän selitykseen Piiraisenkin osalta.

Dale Piirainen pohtii tätäkin asiaa enemmän omassa puheenvuorossaan.

Australiassa asuu tätä nykyä noin 30 000 ihmistä, jotka ilmoittavat väestönlaskennassa sukujuurensa tulevan Suomesta. Suurinta oli muuttu 1920 –luvulta alkaen ja erityisesti sotien jälkeen aina 1970 –luvulle saakka. Kirvesmiehelle tai geologille oli paikka heti valmiina, mikäli sinne kauas lähti. Muuton syyt olivat ensisijaisesti taloudellisia.

Ruotsin siirtolaisuus

Sitten tulikin **suuri Ruotsin muutto** 1945-2000. Korpiemme kansa vaelsi suurin joukoin autotehtaille ja muuanne laajaan Ruotsiin. Kotitaloja tultiin vanhalla Volvolla tai Saabilla katsomaan ja lapsille näyttämään. Kun aikaisemmin 1800 luvun puolimaista Ruotsiin oli muuttanut noin 45 000 suomalaista, muutti sinne heti sotien jälkeen vuoteen 2000 mennessä 575 000. Siirtolaisuuden huippu Ruotsiin koettiin 60-70-lukujen vaihteessa. Oli se hurjaa, noin 30-40 000 ihmistä vuodessa neljän vuoden ajan. Suomalaiset sukujuuret on **674 932** Ruotsissa asuvalla.

Pääosin muutettiin työn perässä. Maatalous oli käynyt kannattamattomaksi, peltoja paketoitiin, asunnottomuus vaivasi ja työmarkkinat eivät vetäneet. Ruotsin talous kasvoi kohisten ja työolot hyvinvointiyhteiskunnassa houkuttelivat.

Ruotsin järjestäytyneet työolot autotehtailla ja muulla tekivät mahdolliseksi asettautua, ottaa lainaa rakentaa ja hartipankkeilla samanlaisten kavereitten kanssa. Pitkät työurat takasivat toimeentulon sekä kunnolliset eläkkeet. Nyt kantaruotsalaiset ihmettelevät, miten voi olla mahdollista, että suomalaisilla on maat ja mannut sekä lapset koulutettu ja kaikkea. Kateusko siellä nostaa päätään. Kovalla työllä se on tehty ja joukossa on taatusti Piiraisia ja Piiroloita Kuhmon seudultakin.

Marginaalissa olivat työttömät ja asunnottomat – siitä osittain kumpusi sanonta ”en Finne igen”. Tässä nouseekin esille kysymys siitä, kuinka kauan maahanmuuttaja on maahanmuuttaja. Sukunimihän sen osittain paljastaa. Tuntuu se varmaan kurjalta, jos esim. Suomen kansalaisena ja

täydellisesti molemmat kotimaiset kielet hallitsevana edelleen luokitellaan maahanmuuttajaksi. Tätä kysyi tässä keväällä mm. uusi kansanedustaja **Nasima Razmyar**, afganistanilainen maahanmuuttaja, ylioppilas ja maisteri. Samaa joutuivat Ruotsissa kyselemään toisen ja kolmannen polven suomalaissyntyiset, joista osa Ruotsin kansalaisiakin.

Entäpä meillä.

Nyt on sitten muuttoa meillekin päin. Tulee työn perässä muuttavia, joilla on ”vihreä kortti” jo lentoasemalla odottamassa. On opiskelijoita mainion ja ilmaisen korkeakoulujärjestelmämme vuoksi. On kiintiöpakolaisia ja perheiden yhdistämisiä noin tuhat vuodessa. On pakolaisia, joiden elämä lähtömaassa on todella mennyt sekaisin sotien vuoksi ja paluuta ei ole.

Asenneilmastoon tulisi vaikuttaa nyt sitten kertomuksin omista siirtolaisuuskohtaloistamme. Meitäkin vieroksuttiin aluksi, mutta kun näytimme kykymme ja osaamisemme niin nythän on tilanne toisin. Osaammeko suhtautua ja välttää vihapuhetta. Osaammeko ottaa asiat oikealla tavalla suhteuttaen. Osaammeko nauttia uudentlaisista kulttuureista ja osammeko esittää ja jakaa omastamme sitä parasta, mikä meissä on kuten vieraanvaraisuus, uteliaisuus ja suvaitsevaisuus.

Kiitos ja sitten on elokuvan vuoro. Tämä 15 minuuttia puhuu puolestaan. Elokuvassa kerrotaan Eskil Piiran sukuseuran sekä Kuhmon Keketyksen matkasta Amerikkaan kesällä 2014.